

6. Валеев М. Х. Криминалистическая характеристика и особенности первоначального этапа расследования вымогательств : дисс .....канд. юрид. наук. / Валеев М. Х. – Уфа, 1997. – С. 21.

Усольцев Сергій Олександрович,
аспірант

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДОСЛІДЖЕННЯ СЛІДІВ БІОЛОГІЧНОГО ПОХОДЖЕННЯ ЯК НАПРЯМОК ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАТЬ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ

Розвитку засобів та методів виявлення, вилучення та дослідження слідів біологічного походження сьогодні приділяється значна з боку органів досудового розслідування. Крім одорологічної, розвивається найперспективніша на сьогодні молекулярно-генетична та, тісно пов'язані з нею, імунологічна та цитологічна експертизи.

Питання ідентифікації особи за біологічними слідами людини завжди підлягало ретельному вивченню з боку криміналістів. Можливість їх вирішувати з'явилася лише на початку 1980-х рр., коли професор Лестерського університету Великобританії Джеффріс відкрив певний клас генів, що відповідають за індивідуальні ознаки організму людини [1, с. 166]. Було доведено, що сукупність певних ідентифікаційних ознак особи має стійкий та незмінний упродовж усього життя людини характер і є спадковою. У практиці судово-медичної експертизи речових доказів питання щодо встановлення походження біологічного матеріалу від конкретної особи в категоричній формі до цього практично не вирішувалося. Один з видів імунологічної експертизи – спірного батьківства, спірного материнства і підміни дітей проводяться з метою встановлення можливості чи неможливості походження дитини від передбачених осіб на підставі законів наслідування властивостей людського організму методом геномної дактилоскопії або шляхом дослідження групового поліморфізму антигенів, білків, ферментів тощо. Методи даних досліджень встановлюють не тотожність, а лише відносну можливість походження біологічних слідів від конкретної особи з певним ступенем імовірності.

Технологія вирішення ідентифікаційних завдань при проведенні молекулярно-генетичної експертизи принципово відрізняється. Якщо при проведенні судово-медичної експертизи об'єктів біологічного походження аналізуються різні речовини: білки, глікопротеїни, гліколіпіди, синтез яких детермінований генами, тобто проводиться опосередкований аналіз генної інформації, то при молекулярно-генетичній експертизі досліджуються складові частини молекули дезоксирибонуклеїнової

кислоти (ДНК), що є безпосереднім носієм спадкових ознак. Молекулярно-генетичне дослідження потрібно проводити після традиційних біологічних досліджень, оскільки у певних випадках вже при дослідженні антигенних профілів ряд питань може бути вирішено у категоричній формі, наприклад, при виключенні походження біологічних слідів від осіб, зразки яких досліджувались [2, с. 185].

Перевага молекулярно-генетичної ідентифікації пояснюється наявністю молекули ДНК у всіх клітинах організму людини, її високою стійкістю до впливу фізико-хімічних чинників навколишнього середовища та відсутністю впливу предмета-носія на результати дослідження об'єкта. Оскільки в усіх клітинах людини молекула ДНК ідентична та зберігає свою індивідуальну структуру, об'єктом дослідження й порівняльного аналізу може бути будь-яка доступна субстанція організму, що містить ДНК: кров, сперма, слина, волосся, м'язова, кісткова та інші тканини людини як у природному вигляді, так і у слідах.

В Експертній службі МВС України запровадження молекулярно-генетичної експертизи почалось з 1993 р., та, на думку Н.М. Дяченко, пройшло на сьогодні три етапи. Сучасні можливості ДНК-аналізу дозволяють з високим ступенем імовірності установити: належність слідів біологічного походження певній особі; належність слідів певній особі з різних місць подій; наявність біологічних слідів кожного з учасників події у випадках, коли сліди утворено шляхом змішування; ідентичність залишків у випадках розчленовування трупа; біологічне батьківство у випадках спірного батьківства (материнства), дітовбивства, крадіжки, підміни дітей; ідентифікація жертв катастроф, коли близькі родичі живі [1, с. 166].

Даний вид експертизи продовжує розвиватися. Останні досягнення експертів ДНДЕКЦ дозволили досліджувати не тільки ДНК, що складає ядро клітин, а й ДНК, які містяться в мітохондріях (мітохондріальні ДНК). Кількість мітохондріальної ДНК в клітині значно більша, ніж ядерної і, крім цього, вона більш стійка до негативного впливу зовнішніх факторів, ніж ядерна ДНК. Мітохондріальна ДНК може бути отримана з такого матеріалу, як волосся, кісті та зуби, оскільки ядерної ДНК в них немає, або вона сильно деградована. Стає зрозумілим важливість застосування даного методу та необхідність найшвидшого його впровадження в експертну практику [3, с. 187].

Сьогодні лабораторії молекулярно-генетичної експертизи працюють в ДНДЕКЦ, в Київському, Вінницькому, Запорізькому, Львівському, Миколаївському, Полтавському НДЕКЦ.

Традиційно, дані експертизи проводяться в бюро судово-медичних експертиз МОЗ України. Однак, для підвищення результативності та зменшення строків розслідування, їх доцільно проводити саме у

підрозділах Експертної служби МВС. Перевагою запровадження молекулярно-генетичної експертизи саме цих підрозділах є те, що поряд з цим процесом почалась робота зі створення комп'ютерного банку даних за визначеними ДНК-профілями біологічних об'єктів, вилучених з місць нерозкритих злочинів. Розвиток даного напрямку криміналістичної реєстрації є достатньо перспективним, оскільки на місці події практично завжди можливо виявлення та вилучення слідів біологічного походження з наступним розміщенням їх у базі даних. Проблемним є створення бази даних для порівняльного дослідження, перш за все, з точки зору дотримання прав і свобод людини та морально-етичних норм. Однак, з практичного боку питання щодо встановлення особи, причетної до події злочину, створення бази даних ДНК-профілів всіх осіб, які таким чи іншим чином потрапляли у поле зору правоохоронних органів, значно покращить діяльність з розслідування злочинів.

Список використаних джерел:

1. Дяченко Н. М. Основні етапи розвитку молекулярно-генетичної експертизи у Державному науково-дослідному експертно-криміналістичному центрі МВС України / Н. М. Дяченко // Криміналістичний вісник : наук.-практ. зб. / ДНДЕКЦ МВС України; НАВС. – 2011. – № 1 (15). – С. 165-169.
2. Пиріг І.В. Теоретико-прикладні проблеми експертного забезпечення досудового розслідування : монографія / І. В. Пиріг. – Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2015. – 432 с.
3. Дяченко Н. М. Метод генетичної ідентифікації людини шляхом аналізу мітохондріальної ДНК / Н. М. Дяченко, О. А. Костильова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/krise/2011_56/index.html.

Чаусов Дмитро Юрійович
ад'юнкт кафедри криміналістики,
судової медицини та психіатрії
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПРОВЕДЕННЯ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ НЕЗАКОННОГО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ ТА ВИКРАДЕННЯ ЛЮДИНИ

Сліди, залишені на місці події, завжди вказують на важливі складові механізму вчинення кримінального правопорушення. Крім того, вони є необхідними для встановлення особи злочинця, ефективного проведення